

י. בשם מהר"י אלפנדרי אם תולדות זריעה אסורות — שהרי כל עבודה בגוף הקרקע אסורה, ולא דוקא זריעה. (הגר"י זוסמנוביץ, מובא במנחת שלמה תנינא קטו, ד. וע"ש בח"א מ-מא).
ב. נחלקו דעות האחרונים אם עובר בלאו זה בזריעה ללא קליטה בקרקע.
ג. יש אומרים שהנזרע נחל איתן אסור משום לא תאכל כל תועבה. (ע' שער המלך — מגילה בשם הר"ש מקינון; פרי חדש יו"ד קי סקי"ד. ולפי"ז אסור אף בהנאה. ע' מנחת שלמה תנינא קטו, ד).
לדברי רבי יאשיה, מלבד האיסור דלהבא, ישנו 'לאו' לעורף את העגלה על מקום שנזרע בעבר. (אשר לא יעבד — משמע לשעבר). ורבי יונתן חולק.

ב. היה רבי מאיר אומר: כופים ללוייה, ששכר הלוייה אין לה שיעור... לו ולזרעו.
וכן נראה מידוי הזקנים על העגלה הערופה, שבאחריות זקני העיר לדאוג לכך שכל היוצא מן העיר לא יצא ללא ליווי. (עפ"י רמב"ם ועוד).
אמר רבי מאיר: כל שאינו מלוה ומתלוה — כאילו שופך דמים, שאילמלא ליווהו אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דובים לתינוקות...
אמר רבי יהושע בן לוי: בשביל ארבע פסיעות שלוה פרעה לאברהם, נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה...
אמר רב יהודה אמר רב: כל המלוה את חברו ארבע אמות בעיר — אינו ניזוק. רבינא ליוה לרבא בר יצחק ד' אמות בעיר, וניצל מנוק שהגיע לידו.
הרב לתלמיד מלוהו עד עיבורה של עיר. חבר לחבר — עד תחום שבת. תלמיד לרב — אין לו שיעור, כלומר עד פרסה (רב ששת). וברבו מובהק — שלש פרסאות.
כתבו הפוסקים שאין למתלוה למחול מכל וכל על הלוייה, אמנם על השיעורים הללו נהגו להקל ולמחול. ומכל מקום יש לילך עם הרב או עם חברו עד לפני שעיר העיר, ולכל הפחות ארבע אמות. ויש אומרים שבזמן הזה שאנשים נוסעים ביחד, הרי שיש לכל אחד מלויים.

אמר רבי יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין לו לוייה יעסוק בתורה...

דף מז

פב. א. נמצא ההורג, עד שלא נערפה העגלה ומשנערפה — מה דין העגלה ומה דין ההורג?
ב. האם מביאים עגלה ערופה כאשר ראו את ההורג? מה הדין בעד אחד ובפסולי עדות ובהכחשת עדויות?
ג. מתי בטלו עגלה ערופה והשקיית סוטה והודיית מעשר? אלו תקנות וגזירות תיקן וגזר יוחנן כהן גדול?
ד. איש שאינו מנוקה מעוון, האם המים בודקים את אשתו? ומה הדין כשבניו ובנותיו אינם מנוקים?
א. נמצא ההורג; עד שלא נערפה העגלה — תצא ותרעה בעדר. משנערפה — תיקבר במקומה, שעל ספק באתה מתחילתה, כיפרה ספיקה והלכה לה.
ובכל אופן כשנמצא ההורג — דינו בהריגה (ולא רץ לא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו).
מבואר בסוגיא בכריתות ובחולין, שלדעת הסוברים עגלה ערופה נאסרת בהנאה מחיים, אם נמצא ההורג לאחר שנאסרה — עומדת באיסורה. וכבר עמדו המפרשים על דברי

הרמב"ם שמצד אחד נראה שפסק תצא ותרעה בעדר, כסתם מתניתין, ומאידך פסק שנאסרת מחיים, משעת ירידתה לנחל. ויש שכתבו שמקורו בירושלמי ודלא כסוגית הבבלי. (ע' דרכים שונות בכסף משנה, שער המלך, אור שמח ואבי עזרי — הל' רוצח י; זכר יצחק עד.)
יתכן ולדעת רבי מאיר במשנה בכריתות, שאשם תלוי מוקדש בתנאי, הוא הדין לעגלה ערופה. ואפילו למאן דאמר נאסרת מחיים, אם נמצא ההרוג קודם עריפתה — תצא ותרעה בעדר. (ע' תוס' כריתות כה ד"ה הא; אביר יעקב שם.)

ב. עד אחד אומר: ראיתי את ההורג — לא היו עורפים. (לא נודע מי הכהו — הא נודע, אפילו אחד בסוף העולם, לא היו עורפים.)

וכן סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש ואין מכירים אותו — לא היו עורפים (רבי עקיבא. ועינינו לא ראו).

כיון שהאמינה תורה כאן לעד אחד, הרי הוא כשנים ואין עד אחר נאמן להכחישו (עולא). ולדברי רבי חייא, אם באו בבת אחת, אחד אומר ראיתי ואחד אומר לא ראית — היו עורפים.
עד אחד כנגד שני עדים פסולים — לפי לשון אחת בדברי רבי נחמיה, הולכים אחר רוב דעות. ולפי לשון אחרת, אם היה העד כשר והעדים פסולים לעדות, הרי זה כעד כנגד עד וכן"ל. אבל אם היה העד שאומר ראיתי מפסולי עדות, הולכים אחר רוב דעות. (וכן הלכה.)

ג. משרבו הרצחנין — בטלה עגלה ערופה (שהרי מכירים מי מהרגילים להרוג. רש"י). משרבו המנאפים — פסקו המים המרים. ורבי יוחנן בן זכאי הפסיקם.

יוחנן כהן גדול העביר הודיית מעשר, לפי שאין נותנים אותו כתקנו, ללוויים אלא לכהנים, שקנס עזרא ללוויים.

אף הוא ביטל את המעוררים (— לויים האומרים על הדוכן 'עורה למה תישן ה'...). ואת הנוקפים (— אמר רב יהודה אמר שמואל: שהיו מסרטים לעגל בין קרניו כדי שיפול דם בעיניו, שלא יתחזק על רגליו קודם השחיטה. במתניתא תנא, שהיו חובטים אותו במקלות כדרך שעושים אותו לפני עבודת כוכבים. אמר להם, עד מתי אתם מאכילים טרפות למזבח, שמא ניקב קרום של מוח. עמד והתקין להם טבעות בקרקע).

עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים במועד.

בימיו אין צריך לשאול על הדמאי, שגזר על הלוקח פירות מעם הארץ מפריש מהם מעשרות, והם לעצמו.

ד. אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקים את אשתו (ונקה האיש מעון — והאשה ההוא תשא את עונה). ואפילו עוון בניו ובנותיו. ולא רק בעוון אשת איש אלא אפילו בעוון פנויה. (לא אפקוד על

בנותיהם כי תזניניה ועל כלותיכם כי תנאפנה, כי הם עם הזנות יפרדו ועם הקדשות יזבחו).

א. רש"י פירש אינו מנוקה מעוון — ניאוף אשה אחרת. ובמקום אחר פרש"י (כת). שבא עליה

משנאסרה עליו. והרמב"ם (בפירוש המשנה ר"פ ארוסה ובהלכות סוטה פ"ב) פירש, אם בא

מימיו ביאה אסורה, אינו מנוקה מעוון זה. ואפילו בעבירה דרבנן [מלבד באיסור מעוברת

ומינקת חבירו]. והראב"ד חולק בעבירה דרבנן.

ב. עבר בשוגג — כתבו התוס' (ביבמות נח. ובשבעות ה). שגם זה בכלל 'אינו מנוקה מעוון' כל

שידע על עווננו בשעת ההשקאה. וכתב הנצי"ב (בהדושו לדה"ו) לפי זה אפילו עשה תשובה על עווננו [שנהפך לו זדונו לשוגג] גם כן אין המים בודקים. ודוקא בעבירה זו, אבל בשאר ביאות אסורות מועילה תשובה על הודונו, וכן אם בא ביאה אסורה בשוגג — המים בודקים את אשתו. לדברי המשנה—למלך (פ"ב) אפילו היה מזיד בביאת איסור, כל שלא ידע בשעת ההשקאה על עווננו, ששכח — המים בודקים. ג. עוון בניו ובנותיו — כתבו ראשונים, דוקא אם ידע ולא גער בהם. (רמב"ן במדבר ה,יה; תורא"ש. מובא במשל"מ ב,ח. וע' גם בתוס' שבועות ה.).

דף מח

פג. א. מתי בטל השיר מבית המשתאות? אלו שירים מותרים ואלו אסורים?
ב. מתי בטלו אורים ותומים?
ג. מהו אבן שלמה מסע נבנה שנאמר בבנין שלמה?
ד. לשם מה הוצרך השמיר בבנין הבית?
א. משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות (זקנים משער שבתו — בחורים מנגינתם).
אמר רב: אוזן השומעת זמר — תעקר. אמר רבא: זמר בבית — חורבה בספו.
אמר רב הונא: זמר מושכי הספינות והבקר מותר (שאינו אלא לזירוז המלאכה ושיפורה). של אורגים — אסור (שאינו אלא לשחוק). (רש"י). הערוך גרס 'עבדנין' ופירש מפני שזמר שלהן של גדופין).
אמר רב יוסף: זמר של גברים ונשים עונות — פריצות הוא. נשים מזמרות וגברים עונים — כאש בנעורת. נפקא מינה, לבטל זה מלפני זה (אם אין שומעים לנו לבטל שניהם, נקדים לבטל את זה שהוא כאש בנעורת. רש"י).
אמר רבי יוחנן: כל השותה בארבעה מיני זמר — מביא חמש פורעניות לעולם...
א. גם שירה בפה ללא כלי זמר אסורה (גטין ז). לדעת רוב הפוסקים אינה אסורה אלא במשתה היין. ויש שאסרו שירה בפה אילו שלא על היין. ושיטת התוס' (שם. והובאה ברמ"א) שאפילו שירה בכלי אינה אסורה אלא בבית המשתה, או אף שלא במשתה אם היא נעשית בתמידות, כאותם המלכים שקמים ושוכבים על מיטתם בכלי שיר. יש מי שכתב שאף לשיטה זו בקיבוץ רבים אסור אפילו שלא על היין (עפ"י אג"מ יו"ד ח"ב קלז,ב).
ב. המשנ"ב נקט להחמיר אודות זמר הנשים כשעושות במלאכה. אבל אין בכלל זה שירי ערש שהאם מרדמת בהם את בנה. וכן יש מתירים לשמוע זמר כדי לפקח עצבון וכד'.
ג. שירי שבת והלל לה' מנהג כל ישראל לאמרם בבית חתנים ובבתי משתאות בקול נגינות ובקול שמחה. (עפ"י פוסקים).

ב. שנינו במשנה, משמתו נביאים ראשונים בטלו אורים ותומים. ופירש רב הונא 'נביאים ראשונים' — דוד ושמואל ושלמה. רב נחמן אמר: בימי דוד פעמים עלה בידם פעמים לא עלה. ורב נחמן בר יצחק הסיק: הנביאים הקודמים לחגי זכריה ומלאכי, הם בכלל 'נביאים ראשונים'. [ומשמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל, ואעפ"כ היו משתמשים בבת קול].